

დემოგრაფია პოლიტიკის პოლიტიკაა!

რაულ ლიბრაძე

სოციალურ მეცნიერებათა დოქტორი,
სტუ-ს პროფესორი

რეზიუმე

ავტორი სტატიას იწყებს მსოფლიო დემოგრაფიული პრობლემების მოკლე მიმოხილვით. ნაჩვენებია პრობლემური დემოგრაფიული ქვეყნების მდგომარეობა. გაანალიზებულია პოსტსაბჭოთა ქვეყნების დემოგრაფიული ვითარება, რომელიც ნაჩვენებია ცხრილში №1.

შემდეგ ავტორი განიხილავს საქართველოს და ჩრდილო-კავკასიური ავტონომიური რესპუბლიკების დემოგრაფიულ ვითარებას (ცხრილი №2); საქართველოს მეზობელი ქვეყნების: რუსეთის, აზერბაიჯანის, სომხეთისა და თურქეთის დემოგრაფიულ მდგომარეობას. შემდეგ გადადის საკუთრივ საქართველოს მწვავე დემოგრაფიული მდგომარეობის განხილვაზე, გაანალიზებულია აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს დემოგრაფიული ვითარება (ცხრილი №3,4,5), საქართველოს მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა; ნაჩვენებია საქართველოს რეგიონებში ქალაქებსა და სოფლებში არსებული მწვავე დემოგრაფიული მდგომარეობა.

სტატიას ავტორი ამთავრებს საქართველოს მწვავე კრიზისული მდგომარეობიდან გამოსვლის რეკომენდაციებით, მოიშველიებს საქართველოს დემოგრაფების მიერ შემუშავებულ „საქართველოს დემოგრაფიული უსაფრთხოების კონცეფციას“.

DEMOGRAPHY IS THE POLICY OF POLICIES

R. Gibradze

SUMMARY

The author begins the article with brief description of global demographic problems. The state of problematic demographic countries is shown. Demographic situation in post-Soviet countries is analyzed and shown in Table No.1.

Then the author reviews the demographic situation in Georgia and North Caucasus autonomous republics (Table No.2); as well as the demographic state of neighboring countries of Georgia: Russia, Azerbaijan, Armenia and Turkey. Afterwards it turns to acute demographic situation in Georgia itself and analyzes the demographic state of Eastern and Western Georgia (Tables No.3, 4, 5); ethnic composition of population of Georgia; acute demographic situation in cities and villages of Georgian regions is shown, as well.

The author ends the article with recommendations for overcoming an acute crisis in Georgia using for this purpose “The Demographic Security Policy Concept of Georgia” developed by Georgian demographers.

* * * *

საღიგებოთ თემა ეყრდნობა საქართველოს ბოლო 2014 წლის მოსახლეობის აღწერის მასალებს, საქართველოს პირველი დემოგრაფის, პროფ. ანზორ თოთაძის მიერ 2017წ. გამოცემულ შრომას „რად არ გაფიქრებს შენი მოდგმის გადაშენება, ანუ თანამედროვე დემოგრაფიული ვითარება ეროვნული კატასტროფის ტოლფასია“, რომელშიც შესანიშნავად არის გამოკვლეული და გაანალიზებული ქვეყნისა და ერის სასიცოცხლოდ უმნიშვნელოვანესი დემოგრაფიული პრობლემები.

დავინწყოთ მსოფლიო დემოგრაფიული პრობლემების მოკლე მიმოხილვით. ბოლო პერიოდის მონაცემებით, გაეროს პროგნოზით დედამიწაზე ამჟამად მოსახლეობა 7 მილიარდს აჭარბებს, პლანეტის მოსახლეობა 2050 წლისთვის 9 მილიარდამდე გაიზრდება, XXI საუკუნის ბოლოს კი 11 მილიარდი იქნება, მისი ნახევარი 5,6 მილიარდი აფრიკაში იცხოვრებს. დემოგრაფები მოსახლეობას მატება-კლებით ორ ბანაკად ყოფენ. არიან ქვეყნები, რომლის მოსახლეობაც სწრაფად კლებულობს. მაგალითად: ტაივანი – 46%-ით, ტაილანდი – 38%-ით, პოლონეთი და სამხრეთ კორეა – 31%-ით, ბრაზილია – 22%-ით, ჩინეთი – 21%-ით. მოსახლეობის დეპოპულაციას, ანუ სწრაფ შემცირებას უწინასწარმეტყველებენ ამომავალი მზის ქვეყანას – იაპონიას, რომლის ნაციონალურმა ინსტიტუტმა გამოაქვეყნა კვლევის პროგნოზი, რომლის მიხედვითაც საუკუნის ბოლოს იაპონიის მოსახლეობა 126,9 მილიონიდან 50 მილიონამდე შემცირდება, ხოლო XXII საუკუნეში მხოლოდ 10 მილიონი დარჩება, XXIII ს. კი – 62 კაცი (თუ მანამდე იაპონიის კუნძულები წყალმა არ დაფარა). ახლახანს მსგავსი პროგნოზი გაკეთდა სამხრეთ კორეაშიც, მკვლევართა აზრით, 2050 წლისთვის ნახევარკუნძულზე 10000 იცხოვრებს. მოსახლეობის შემცირება გარკვეული ტემპით მიმდინარეობს აღმოსავლეთ ევროპის ქვეყნებშიც: ბულგარეთში, ბალტიისპირა ქვეყნებში, განსაკუთრებით ლატვიაში – 26,2%-ით; უკრაინაში 2050 წლისთვის 25%-ით შემცირდება, საქართველოში კი ყველაზე მეტი – 31%-ით.

რაც შეეხება მეორე ბანაკს, ანუ მოსახლეობის მატების ბანაკის ქვეყნებს, აქ ლიდერობს ნიგერია,

რომლის მოსახლეობა 2050 წლისთვის გასამმაგდება. ამ ქვეყნებს ძირითადად მიეკუთვნებიან აფრიკისა და ახლო აღმოსავლეთის ქვეყნები (თუმცა მათ მიგრაციის პრობლემები აქვთ). სერიოზული პრობლემები აქვთ: ზიმბაბვეს, მალავს, აფრიკაში 213 მილიონი შიმშილობს; აზიაში 257 მლნ, სადაც დემოგრაფიული აფეთქება მოსალოდნელი. სუდანში, იემენში, სომალში, ერაყსა და სირიაში მიგრაციის ძირითადი მიზეზებია ომი, შიმშილი, გაუსაძლისი მდგომარეობა. ევროკომისიის ცენტრის შეფასებით შიმშილობა 108 მილიონს შეეხო და სიკვდილის წინაშე დააყენა. შიმშილობა ყოველწლიურად პროგრესირებს. შარშანდელთან შედარებით 28 მილიონ ადამიანზე მეტი შიმშილობს.

გამოჩენილმა ინგლისელმა მოაზროვნემ თომას მალთუსმა 1798 წელს გამოიკვლია და დაადგინა, რომ მომავალი ინდუსტრიული საზოგადოების მთავარი პრობლემა იქნება ის, რომ მოსახლეობის გამრავლების დიდად მზარდი ტემპები გადააჭარბებს მიწის მოსავლიანობის შესაძლებლობებს, ანუ არსებობის საშუალებებს. მისი აზრით, თუ საარსებო საშუალებები იზრდება მათემატიკური პროგრესიით, მოსახლეობის გამრავლება ხდება გეომეტრიული პროგრესიით. ამ პესიმისტური თეორიის შემდეგ გაჩნდა ოპტიმისტური მიდგომები, აგრარული ტექნოლოგიების განვითარებამ კაცობრიობას საშუალება მისცა; მინერალური სასუქების, პესტიციდების, გენური ინჟინერიის წყალობით ცდილობენ მოსავლიანობის გაზრდას და მოსახლეობის გამოკვებას, მაგრამ, როგორც აღვნიშნეთ, მილიონობით ადამიანი მაინც შიმშილობს. თანამედროვე კვლევები პროგნოზირებენ, რომ 2050წ. სასურსათო პროდუქციის მოცულობა 50-60%-ით უნდა გაიზარდოს, მაგრამ საქმე იმაშია, რომ აღნიშნულმა ტექნოლოგიებმა ეკოლოგიური პრობლემები შექმნეს: მიწის გამოფიტვა, ტყის განადგურება, გრუნტის წყლების დაბინძურება, ბიოლოგიური მრავალფეროვნების მკვეთრი შემცირება, კლიმატური პირობების შეცვლა და სხვ. სურსათის ნაკლებობას პლანეტის მოსახლეობის 11% განიცდის, ძირითადად ეს ეხება ომგადახ-

დილ აფრიკა-აზიის ქვეყნებს.

ოსვალდ შპენგლერმა 100 წლის წინ თავი ნაშრომში „ევროპის დაისში“ იწინასწარმეტყველა, რომ XXI საუკუნეში ევროპელების რაოდენობა კატასტროფულად შემცირდება და უმცირესობაში დარჩებიან.

XIX საუკუნის შუა წლებში თეთრკანიანთა მოსახლეობის რაოდენობა პლანეტის 50% შეადგენდა. XX ს-ში - 22%, ხოლო XXI საუკუნეში კი 8% იქნება.

მაგალითად: პარიზში ფრანგები უფრო ნაკლებნი არიან, ვიდრე სხვა ერის წარმომადგენლები; ავსტრიაში ახალშობილ ვაჟებს მუჭამედს არქმევენ; ბერლინში ყოველ მე-5 სკოლაში გერმანელები უმცირესობაში არიან და ა.შ.

ჩვენი ავბედითი დემოგრაფიის საჩვენებლად და შესადარებლად საჭიროა მიმოვიხილოთ პოსტსაბჭოური სივრცის დემოგრაფიული მდგომარეობა, რომელშიც 70 წელი ვიმყოფებით.

როგორც №1 ცხრილიდან ჩანს, პოსტსაბჭოური ქვეყნებიდან უკრაინა და საქართველო ყველაზე მეტად არის დაზარალებული. საქართველოში მოსახლეობა 1989 წლიდან 2017 წლამდე 1,681,000 შემცირდა, ე.ი. 31%-ით. აფხაზეთისა და ცხინვალის რეგიონების მოსახლეობაც რომ მივათვალოთ, საქართველოს მოსახლეობა პროცენტულად ყველაზე მეტად არის შემცირებული. შემდგომ მოდის ლატვია - 26,2%-ით და ა.შ.

ცხრილი გვიჩვენებს მუსლიმანური ქვეყნების მოსახლეობის რაოდენობის არნახულ მატებას, ხოლო ქრისტიანული ქვეყნების მოსახლეობის კლებას. 1989-2017 წლებში ყოფილი საბჭოთა კავშირის ცხრა ქრისტიანულ ქვეყანაში მოსახლეობა 14,3 მილიონით შემცირდა, ხოლო 6 მუსლიმანურ ქვეყანაში 23 მილიონით გაიზარდა. მატების მხრივ პირველ ადგილზეა უზბეკეთი - 11,7 მილიონით, აზერბაიჯანი - 3 მილიონით და ა.შ.

ჩვენი „უფროსი ძმის“ - რუსეთის დემოგრაფიული მდგომარეობაც არასახარბიელოა. რუსეთის ფედერაციაში საკუთრივ რუსების კლებაა 1000 სულზე 12-15 კაცია. 147 მილიონიან რუსეთში მოსახლეობა 1989-2017 წწ. 477 ათასით შემცირდა.

ცხრილი №1

ქვეყანა	მოსახლეობის რაოდენობა		ქვეყანა	მოსახლეობის რაოდენობა	
	1989წ.	2017წ.		1989წ.	2017წ.
რუსეთი	147,022	146,545	მოლდოვა	4,335	3,553
უკრაინა	51,452	42,761	ლატვია	2,667	1,960
ბელორუსი	10,152	9,498	ყირღიზეთი	4,258	6,020
უზბეკეთი	19,810	31,600	ტაჯიკეთი	5,093	8,547
ყაზახეთი	16,464	17,671	სომხეთი	3,305	2,999
საქართველო	5,401	3,720	თურქმენეთი	3,523	5,400
აზერბაიჯანი	7,021	9,947	ესტონეთი	1,566	1,316
ლიტვა	3,675	2,853			

ყოფილ მოკავშირე რესპუბლიკებში 1989წ. რუსი ეროვნების 2 მილიონ ნახევარი ცხოვრობდა. ამჟერად ეს რიცხვი ორჯერ არის შემცირებული (ისინი თავიანთ სამშობლოში გადასახლდნენ).

რაც შეეხება კავკასიის რეგიონს, დემოგრაფიული ბალანსი ძირითადად საქართველოს ხარჯზე დაირღვა. ჩვენი ქვეყნის მოსახლეობამ 1926-2016წწ. 2,6 მილიონიდან მხოლოდ 3,7 მილიონამდე მოიმატა. ზრდის ტემპი კავკასიაში ყველაზე ნაკლებია. თუ წინათ ქართველთა მოდგმა კავკასიაში ყველაზე მრავალრიცხოვანი იყო, შემდეგ ვითარება არსებითად შეიცვალა (იხ. ცხრილი №2). საინტერესოა ასევე ჩვენი ჩრდილოკავკასიელი ავტონომიების დემოგრაფიული მდგომარეობა.

ცხრილი №2

რეგიონი	მოსახლეობის რაოდენობა (ათ. კაცი)	
	1926წ.	2016წ.
ადილე	114	451
ყარაჩაი-ჩერქეზეთი	102	468
ყაბარდო-ბალყარეთი	204	862
ჩრდ. ოსეთი	75	704
ინგუშეთი	75	473
ჩეჩნეთი	310	1,394
დაღესტანი	788	3,016
საქართველო	2,677	3,720
აზერბაიჯანი	2,315	9,947
სომხეთი	881	2,999

საქართველოში დემოგრაფიული ვითარება, როგორც მონაცემებიდან ჩანს, ყველაზე მძიმეა მეზობელ ქვეყნებთან შედარებით. საქართველოს ძალიან გაუჭირდება თავისი სტრატეგიული, გეოპოლიტიკური და საერთოდ ეროვნული ამოცანების განხორციელება, საფრთხე ექმნება მის ეროვნულ თვითმყოფადობასა და ტერიტორიულ მთლიანობას, დაკარგავს ჩვენი ერისთვის დამახასიათებელ უნიკალურ ნიშან-თვისებებს, ფსიქო-სოციალურ ნეოზს, რწმენას, ტრადიციებსა და წეს-ჩვეულებებს. თუ ერმა არ გამოიღვიძა და რადიკალურად არ შეცვალა გენოფონდისადმი დამოკიდებულება და დემოგრაფიისადმი მიდგომები, ამ ტერიტორიაზე ავი პროგნოზების მიხედვით, 2050წ-სთვის უმცირესობაში აღვმოჩნდებით.

საქართველოში შობადობის ზოგადი კოეფიციენტი გაცილებით ცუდი იქნებოდა, რომ არა საქართველოში მცხოვრები მუსლიმანი მოსახლეობა.

2000-2009 წლებში საქართველოში მოსახლეობის მცირე მატება დაფიქსირდა 53,584 კაცი. ამ დროს ჩვენ მეზობლებში ბუნებრივი მატებაა: სომხეთში 3-ჯერ მეტი, აზერბაიჯანში – 8-ჯერ, თურქეთში – 11-ჯერ მეტი.

დღეს, როდესაც საქართველოში მძიმე სოციალურ-პოლიტიკური და ეკონომიკური მდგომარეობაა, დაბალია შობადობა, მაღალია სიკვდილიანობა, დიდია ემიგრაცია, სამაგიეროდ იზრდება უცხო ქვეყნებიდან შემოსული პირების რაოდენობა. უარყოფითია ემიგრანტთა და იმიგრანტთა სალდო, 2016 წელს საქართველოდან გავიდა 98288 კაცი, შემოვიდა 90228. ვიზალიბერალიზაციის მიღებამ გაზარდა ქვეყნიდან გამსვლელთა რიცხვი. (EAGO) სააგენტოს მონაცემებით, 2016 წლის დეკემბერში 625 კაცი გავიდა თავშესაფრის საძიებლად. 2017 წელს იმავე თვეში 1570 კაცი, მხოლოდ გერმანიაში ვიზალიბერალიზაციის ამოქმედებისთანავე პირველ ჯერზე 220 პირმა მოითხოვა ემიგრაცია, შემდეგ ეს რიცხვი თანდათან იზრდება. 2018წ. თებერვალში 745 მოითხოვა თავშესაფარი. ემიგრაციაში წასვლის მიზეზი საქვეყნოდ ცნობილია: სიღატაკე, უმუშევრობა, დაბალი პენსიები, საარსებო მინიმუმი და სხვა აუცილებელი პირობები ნორმალური ცხოვრებისათვის.

როგორც აღვნიშნეთ, საქართველოს დემოგრაფიული ვითარება პოსტსაბჭოთა ქვეყნებთან და მეზობლებთან შედარებით ძალზედ მძიმეა. ქართველი დემოგრაფები კარგახანია არისხებენ განგამის ზარებს კატასტროფიულად ნეგატიურად პროგრესირებადი დემოგრაფიის გამო, მაგრამ დემოგრაფიული პოლიტიკის რადიკალურად შეცვლას არ დაადგა საშველი. 2014 წელს ჩატარებულმა საყოველთაო აღწერის მონაცემებმა ცეცნიერულად დაასაბუთა დემოგრაფიული მდგომარეობის მწვავე კრიზისი, რაზედაც სახელმწიფომ უნდა იზრუნოს და დასახოს მთელი რიგი ღონისძიებები კრიზისის დასაძლევად, რადგან თუ ავტოქტონური, უძველესი ერის – ქართველების სწრაფი გადაშენება მოხდა (რასაც კვლევები და სტატისტიკა ლაღადებს), დემოგრაფიული ბალანსის დარღვევის შემთხვევაში ქართველებისათვის საქართველო აღარ იქნება. როგორც ვაჟა ფშაველა თავის დროზე წერდა, „საქართველო წააგავს მსუქან დუმას, რომელსაც გარეშე ხალხი ნელნელა აჭრიან ნაჭრებს. თუ ეს ასე გაგრძელდა, საქართველოს ნიადაგზე ისე აჭრელდება სხვადასხვა ტომთა და ერთა სოფელ-დაბანი, განსვენებული ეთნოგრაფი ლ. ზაგურსკი რომ წამომდგარიყო საფლავიდან, ვეღარ იცნობდა აქაურობას და დაიკივლებდა: ეს ქვეყანა საქართველოა თუ ეთნოგრაფიული გამოფენაო! (ვაჟას შემდეგ მდგომარეობა გამოსწორების ნაცვლად უფრო დაგვიძიმდა).

ახლა კი თვალსაჩინოებისათვის შევეცდებით საკუთრივ საქართველოს რეგიონების მწვავე კრიზისული დემოგრაფიის ბოლო აღწერისა და კვლევის ანალიზის გრაფიკულად წარმოჩენას: რეგიონების,

	რეგიონები	საქართველოს რეგიონების მოსახლეობის რაოდენობა		
		1989წ.	2002წ.	2014წ.
1	თბილისი	1,246,936	1,081,678	1,108,717
2	ქვემო ქართლი	608,490	497,530	423,986
3	კახეთი	441,045	407,182	318,583
4	შიდა ქართლი	321,598	314,039	263,382
5	სამცხე-ჯავახეთი	235,512	207,598	160,504
6	მცხეთა-მთიანეთი	121,791	125,443	94,573
7	ცხინვალის რეგიონი	98,527	-	-
8	აღმოსავლეთ საქართველო	3,073,900	2,633,470	2,369,745
9	აფხაზეთი	525,061	-	-
10	სამეგრელო - ზემო სვანეთი	424,746	466,100	330,761
11	აჭარა, გურია	392,432 158,052	376,016 143,357	333,953 113,350
12	რაჭა-ლეჩხუმი, ქვემო სვანეთი	59,757	50,969	32,089
13	დასავლეთ საქართველო	2,326,941	1,738,064	1,344,059
14	საქართველო	5,400,841	4,371,534	3,713,804 სხვაობა -1,687,037

ქალაქების, სოფლების და სხვა მნიშვნელოვანი საკითხების მიხედვით (იხ. ცხრილი №3).

წინა საუკუნეებში დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობა აღემატებოდა აღმოსავლეთ საქართველოს მოსახლეობას, მაგრამ XX საუკუნის პირველი ნახევრიდან ქართველებმა იწყეს დედაქალაქისკენ – თბილისისკენ გადმოსახლება. XIX საუკუნიდან თბილისი და საქართველო ითვლებოდა ამიერკავკასიის ცენტრად, ხოლო თბილისი – დედაქალაქად.

მართალია, თბილისი ყოველთვის ინტერნაციონალური ქალაქი იყო, მაგრამ XIX საუკუნეში 1876 წლის აღწერით ჩანს, რომ თბილისში 37,000 სომეხი ცხოვრობდა, აქედან 11,000 – ნერა-კითხვის მცოდნე; 20,000 რუსი (ჯარების გარდა), აქედან 9,000 – ნერა-კითხვის მცოდნე; ხოლო ამერ-იმერეთიდან ქართველნი თბილისში 22,000 არიან, აქედან 7,000 – ნერა-კითხვის მცოდნე; თათარი 2,000, ნერა-კითხვის მცოდნე 381; ყიზილბაში 1700, ნერა-კითხვის მცოდნე 240; გერმანელნი 2000, ნერა-კითხვის მცოდნე 1500; პოლშელი 1500, ნერა-კითხვის მცოდნე 1000. ყველაზე წინ არიან გერმანელები, შემდეგ პოლშელნი და რუსი.

ი. ჭავჭავაძეს გული გახეთქავა ჰქონდა, როცა ამის თაობაზე წერილს წერდა 1889წ. 27.10 „რათ არის ასე, სად არის სათავე და მიზეზი ხალხის სიღარიბისა“. აღნიშნული წერილიდან კიდეც მინდა მოვიყვანო სხვა ადგილებიც ახალგაზრდების გასაგო-

ნად. მართალია, ახლანდელ დროში რადიკალურად არის შეცვლილი მდგომარეობა, მაგრამ, როგორც ილია წერს, „ან არსებულ სკოლებსა და სასწავლებლებში ქართველები თავიანთ დედაქალაქში თითქმის ყველგან ნაკლებად არიან“. ამ სასწავლებლებში სულ 358 მოსწავლე ყოფილა, მათ შორის ქართველები მხოლოდ 27, მაშინ როცა რუსი ყოფილა 138, სომეხი – 136, გერმანელი – 24, პოლშელი – 16, თათარი – 10, ბერძენი – 4, ებრაელი – 3. ეს გულსაკლავი სურათი იმის მაუწყებელია, რომ გერმანელებსა და სხვა შემოხიზნულებს კარგად ესმით ცოდნის ფასი. „სწავლა-განათლება სამკაულად კი არაქვთ მიჩნეული როგორც ბეზმენტი ჩოხისათვის, ან ძენკვი გულმკერდისათვის“. იგი ცოდნა-განათლებას უყურებს, როგორც აუცილებელ საჭიროებას. „გერმანელი პურს და ღვინოს, შიმშილსა და წყურვილს არ შეუშინდება და შვილის კაცად ქცევისათვის არაფერს დაზოგავს. მან იცის, რომ ცოდნა ვენახზე უკეთესი ვენახია, ხოდაბუნზე უკეთესი ხოდაბუნია, უფრო მიმცემი, უფრო საიმედო და დაუსეტყვავი. რა ღვთის რისხვაა, ჩვენს თავს ჩვენს ქვეყანაში ღარიბნი ვართ, გუშინ მოსული გერმანელი კი იმოდენად მდიდარია, რომ შვილების გაზრდის ხარჯსაც ჰყოფილობს. ჩვენ კი ვამბობთ, ღარიბნი ვართ და შვილების გაზრდის ხარჯს ვერ ვყოფილობთ. ჩვენ საანგარიშო „ჩოტკში“ შვილების გაზრდის ხარჯში ადგილი არ აქვსო, თუმცა სურვილი კი გვაქვს, მაგრამ გადასახადს ვერ

ვიხდითო“. მაგრამ ამ წერილში სხვა მონაცემებიც არსებობს. მაგალითად, 1877 წელს ამიერკავკასიაში გამოწერილი 41 დასახელების 1428 ეგზემპლარი ჟურნალ-გაზეთიდან 75% გამოწერილია საქართველოში: თბილისის გუბერნიაში – 816 ეგზ., ბაქოს გუბერნიაში – 19 ეგზ., ერევნის გუბერნიაში – 100 ეგზ., ქუთაისის გუბერნიაში – 256 ეგზ., დაღესტნის ოლქში – 60 ეგზ. გარდა ამისა, თბილისი იღებდა 9 დასახელების 44 სპეციალურ გამოცემებს, კიევის სასულიერო აკადემიიდან 6 ეგზ. (მინათმონწყობაზე, მეზღალოებაზე, მეზოსტენოებაზე), 18 ეგზ. თანამედროვე მედიცინის შესახებ. მხოლოდ თბილისში გამოწერილი ჰქონდათ 100-ზე მეტი უცხოური პერიოდული გამოცემა. კავკასიისთვის თბილისში რუსულ ენაზე გამოდიოდა „კავკაზი“, „ლიტერატურული ფურცელი“, „სამედიცინო კრებული“, „სოფლის მეურნეობის ჩანაწერები“ და სხვა.

1865წ. თბილისის გუბერნიაში ცხოვრობდა 602,954 კაცი; ერევნის გუბერნიაში – 437,719. თბილისის მოსახლეობა შეადგენდა 67,770 მოსახლეს, ბაქოს – 14,715, ხოლო ერევნის – 14,070.

1886წ. რუსი მოსახლეების მიერ შედგენილი საოჯახო სიების მიხედვით საქართველოში მოსახლეობა 1,731,449 შეადგენდა, მათგან 1,218,696 კაცი ქართველი იყო, 70,4%. აღმოსავლეთ საქართველოში 396,673 ათასი; იმერლების რაოდენობა – 422,877; მეგრელების – 245,422. მთლიანად რუსეთის იმპერიაში იმჟამად 1,352,500 ქართველი ცხოვრობდა. ქუთაისის გუბერნიაში თითქმის 2-ჯერ მეტი ქართველი ცხოვრობდა, ვიდრე თბილისის გუბერნიაში – 467,600, ე.ი. ქართველების 98,8% თავიანთ სამშობლოში ბინადრობდა. როგორც ითქვა, დასავლეთ საქართველოში მეტი ქართველი ცხოვრობდა, ვიდრე აღმოსავლეთში. ეს მდგომარეობა 1989 წელს გათანაბრდა და როგორც აღმოსავლეთში, ისე დასავლეთში 1,894-1,894 ათასი ქართველი ცხოვრობდა. (იხ. ცხრილი №4).

2014 წლის აღწერის მონაცემებით საქართველოში 3,224,504 ქართველი ცხოვრობდა, ანუ 86,8%. მათი წილი მნიშვნელოვნად გაიზარდა 1989 წელს, ანუ 16,7%. ამასთანავე, ქართველების რაოდენობა 1989 წელთან შედარებით შემცირდა 562,889

კაცით, ხოლო 2002 წელთან შედარებით – 436,669 კაცით. ბოლო ორ აღწერათა შორის პერიოდში ქართველები ყველა რეგიონში შემცირდა, თბილისის გარდა (თბილისის უმნიშვნელო მატება განაპირობა მცხეთისა და გარდაბნის სოფლების შემოერთებამ 27 ათასი კაცით).

ბოლო აღწერამდე საქართველოში ქართველების შემდეგ ადგილს იკავებდნენ სომხები. ბოლო აღწერამ დაგვანახა, რომ მეორე ადგილზე გადმოინაცვლეს აზერბაიჯანელებმა. ამჟამად საქართველოში 233 ათასი აზერბაიჯანელი და 168 ათასი სომეხი ცხოვრობს. განსაკუთრებით შემცირდნენ რუსები. 1989 წელთან შედარებით – 315 ათასით. ამჟამად რუსების რაოდენობა 26 ათასია. მათი ნახევარი თბილისში ცხოვრობს (იხ. ცხრილი №5).

განვიხილოთ საქართველოს რეგიონების დემოგრაფიული მდგომარეობა. აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საქართველოს რეგიონები მოსახლეობის ბუნებრივი მატებითა თუ კლებით განსხვავებულია. ბოლო წლებში ძირითადად ქართველებით დასახლებულ რეგიონებში მოსახლეობა მცირდება. განსაკუთრებით საგანგაშოა ისტორიული კუთხეების მოსახლეობის დაცლა: რაჭა-ლეჩხუმი, თუშეთი, ფშავ-ხევსურეთი და სხვა მთიანი რეგიონები. რაჭაში, მაგალითად, 1939 წელს 67 ათასი კაცი ცხოვრობდა, ამჟამად 17 ათასი (ძირითადად უფროსი ასაკის ადამიანები), რაც კიდევ უფრო აძლიერებს მოსახლეობის ბუნებრივ კლებას. თუ ასე გაგრძელდა, 3 ათეული წლის შემდეგ ისინი მოსახლეობისაგან დაიცლება. წინა 2002 წლის და 2014 წლის აღწერებმა დაადასტურა რაჭა-ლეჩხუმის მოსახლეობის კატასტროფიული კლება. ასეთივე ტენდენციები იკვეთება სვანეთში, XXI ს. დასაწყისში მნიშვნელოვნად მცირდება: მესტიაში 14,248 მოსახლიდან 9,316 კაცამდე შემცირდა; ხოლო ლენტეხში – 8,991 დან 4,386 კაცამდე შემცირდა. მომავლის პროგნოზით რაჭა-ლეჩხუმში და ქვემო სვანეთში მოსახლეობისაგან 22 წელიწადში დაიცლება ონის, ამბროლაურის, ლენტეხის, თიანეთის მუნიციპალიტეტები, ხოლო 40 წელში სხვა მთიანი მუნიციპალიტეტები. ახლა დაცლის რიგშია თავის დროზე ყველაზე ხალხმრავალი იმერეთის რეგიონი თავისი დედაქა-

ცხრილი №4

ქართველთა რაოდენობა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოში ყოველი საათწერო წლის მიხედვით 1886-2014წწ. (ათ. კაცი)

	1886წ.	1899წ.	1939წ.	1979წ.	1989წ.	2002წ.	2014წ.
სულ ქართველები	1,219	1,337	2,174	3,433	3,788	3,661	3,225
აღმოსავლეთ საქართველო	397	468	875	1,636	1,894	1,969	1,902
	32%	35%	40%	47,7%	50%	53%	59%
დასავლეთ საქართველო	822	869	1,299	1,797	1,894	1,692	1,323
	67,2%	65%	59%	52%	50%	46%	41%

საქართველოს მოსახლეობის ეროვნული შემადგენლობა

ეროვნება სულ	1989წ.		2002წ.		2014წ.		ცვლილება
	რაოდენობა 5,400,841		რაოდენობა 4,371,534		რაოდენობა 3,713,804		2014
ქართველი	3,787,393	70%	3,661,173	83,8%	3,224,504	86,8%	-436,660
აზერბაიჯანელი	307,556	5%	284,761	6,5%	233,024	6,3%	-51,737
სომეხი	437,211	8,1%	248,929	5,7%	168,102	4,5%	-80,827
რუსი	341,172	6,3%	67,671	1,5%	26,453	0,7%	-41,218
ოსი	164,055	3%	38,028	0,9%	14,385	0,4%	-23,643
*იეზიდი	-		18,329	0,4%	12,174	0,3%	-6,155
უკრაინელი	52,443	1%	7,039	0,2%	6,034	0,2%	-1,005
**ქისტი	-		7,110	0,2%	5,697	0,2%	-1,413
ბერძენი	100,324	1,9%	15,166	0,3%	5,544	0,1%	-9,622
ებრაელი	24,795	0,5%	3,772	0,1%	1,405	0%	-2,367
დანარჩენი	55,892	1%	19,557	0,3%	16,482	0,3%	-3,075

* 1939 წლის აღწერის შემდეგ იეზიდები აღირიცხებოდნენ ქურთებთან ერთად. 2002 წლიდან აღირიცხებიან ცალკე.

** 2002 წლის აღწერამდე ქისტები დანარჩენი ეროვნებებიდან არ გამოიყოფოდნენ.

ლაქით – ქუთაისით. განსაკუთრებით საგანგაშოა საქართველოს მე-2 ქალაქის მოსახლეობის ყოველწლიური დიდი კლება, რომელსაც მოსახლეობის რაოდენობით უკვე ბათუმმა გაუსწრო. 1989 წლის აღწერით ქუთაისში ცხოვრობდა 233 ათასი, 2002 წ. – 186 ათასი, 2014წ. – 148 ათასი. გასული 12 წლის განმავლობაში იმერეთის მოსახლეობა 165,760-ით შემცირდა. ასე რომ გაგრძელდეს, 30 წელიწადში იმერეთი რაჭა-ლეჩხუმის ბედს გაიზიარებს. ასეთივე ბედი ელის სამეგრელოს და გურიას. თუ საგანგებო ღონისძიებები არ განვახორციელებთ, ქვეყნის მოსახლეობის შემცირების დასაძლევად და ქართველების გასამრავლებლად არაფერი არ გვშეველება. ამ ბოლო ხანებში საქართველომ ტერიტორიების 30% დაკარგა. დღეს ქართული მიწები გრომებად იყიდება და უცხოელების ხელში გადადის. სამწუხაროა ის ფაქტი, რომ საქართველოს მთავრობაში ზოგიერთი სახელმწიფო მოხელისათვის არავითარი მნიშვნელობა არა აქვს, ქართულ მიწას ვინ დაამუშავებს და ვინ იცხოვრებს მასზე. პრეზიდენტმა სააკაშვილმა ერთდროულად 30000 თურქს მიანიჭა საქართველოს მოქალაქეობა. მხოლოდ 2017წ. განმავლობაში 28000-მა აფროამერიკელმა და აღმოსავლეთ აზიის ქვეყნებიდან შემოსულებმა მიიზომეს ქართული მიწის ათასობით ჰექტრები. იუსტიციის სამოქალაქო რეესტრის ტერიტორიაზე რომ გაიაროთ, ადამიანთა ყოველი მე-2-3 არაქართველია, რომლებიც ეწერებიან, იმპიცტებენ ქართულ ქონებას (იხ. ცხრილი №6).

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ საქართველოს დემოგრაფიის სუსტი ნერტილი შობადობასთან

ერთად დაბერების პრობლემაა, 60 წელზე მეტი ხნის ადამიანი 20% შეადგენს, რაც ძალზედ არასასურველია.

საქართველოში განსაკუთრებით სოფლის მოსახლეობა შემცირდა. 2014 წლის აღწერით, თუ ქალაქის მოსახლეობამ 2,122,623 შეადგინა, სოფლისამ კი 1,591,181; 2002 წლის აღწერით შესაბამისად ქალაქის – 162,173 და სოფლისა 495,558 კაცით შემცირდა; ამ პერიოდში თითქმის 500 ათასით შემცირდა სოფლის მოსახლეობა, ხოლო 1989 წლის აღწერასთან შედარებით – 818,308 კაცით. ეს იმას ნიშნავს, რომ სოფელი დაიწალა ახალგაზრდა ნაყოფიერი თაობისაგან – მათი დიდი ნაწილი ქალაქში წავიდა, ნაწილი საზღვარგარეთ. სოფლები გაჩანაგდა, გაჩნდა გაუკაცრიელებული სოფლები – 223; ერთი და ორკაციანი სოფლები – 39; სამი და ოთხკაციანი – 22; ხუთი და ექვსკაციანი – 138; შვიდი და რვაკაციანი – 184; ცხრა და ათკაციანი – 180. ეს პროცესი კარგა ხანია დაწყებულია როგორც აღმოსავლეთ, ისე დასავლეთ საქართველოში: რაჭა-ლეჩხუმში, მცხეთა-მთიანეთში, კახეთში – 53, ქართლში – 44 სოფელი. სულ საქართველოს სოფლის მოსახლეობა შემცირდა 283,157 კაცით.

აღსანიშნავია ის გარემოება, რომ 1960-2009 წლებში საქართველოში დაბადებულ გოგონათა რაოდენობაა 466,622 გოგონა; 2000-2009 წლებში – 236,680, რადგან მდებარეობითი სქესი შობადობის ძირითადი ფიგურანტია დაახლოებით 10 წელიწადში კრიტიკულ ზღვარს მიაღწევს და 2020-იანი წლების შუა წლებში მოხდება სქესობრივ-ასაკობრივი სტრუქტურის გაუარესება.

საქართველოს რეგიონების დემოგრაფიული მდგომარეობის შესახებ

საქართველო	1989წ.		2002წ.		2014წ.		სხვაობა	სხვაობა
	სულ	%	სულ	%	სულ	%	1989-2014	2002-2014
თბილისი	5,400,841	23	1,081,678	24	1,108,717	29,9	-138,219	+27,039
ქვემო ქართლი	1,246,936	11,3	497,530	11,4	423,986	11,4	-184,505	-73,544
კახეთი	608,491	8,1	407,182	9,3	318,583	8,6	-122,462	-88,599
შიდა ქართლი	321,598	6	314,039	7,2	263,382	7,1	-58,216	-50,657
სამცხე-ჯავახეთი	235,512	4,4	207,598	4,7	160,504	4,3	-75,008	-47,094
მცხეთა-მთიანეთი	121,791	2,2	125,443	2,9	94,573	2,5	-27,218	-30,870
ცხინვალის რეგიონი	98,527	1,8	-	-	-	-	-	-98,527
აღმოსავლეთ საქართველო	3,073,900	56,9	2633,470	60,2	2,369,745	63,8	-704,155	-263,725
იმერეთი	766,892	14,2	639,666	16	533,906	14,4	-232,986	-165,760
აფხაზეთი	525,061	9,7	კოდორი 1956	-	-	-	-525,061	-1956
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	424,746	7,9	466,100	10,7	330,761	8,9	-93,985	-135,339
აჭარა	392,432	7,3	376,016	8,6	333,953	9	-58,479	-42,083
გურია	158,053	2,9	143,357	3,3	113,350	3	-44,703	-30,007
რაჭა-ლეჩხუმი ქვემო სვანეთი	59,757	1,1	50,969	1,2	32,083	0,9	-27,668	-18,880
დასავლეთ საქართველო	2,326,941	43,1	1,738,064	39,8	1,344,059	36,2	-982,882	-394,005

უმძიმესი დემოგრაფიული ვითარების გამოსა-სწორებლად ყველამ უნდა ვიზრუნოთ და ვიცოდეთ, რამდენი ბავშვი უნდა შვას ქართველმა დედამ. თუ ქალი აჩენს ორ ბავშვს, იგი ანაზღაურებს მშობელ-თა თაობას, ეს არ იძლევა გამრავლებას. ასეთი ერი გარკვეულ პერიოდში ამოწურავს არსებობის შე-საძლებლობებს. ყველა ცოცხლად დაბადებული ბა-ვშვი ვერ აღწევს ნაყოფიერების ასაკს, ყველას არ აქვს გამრავლების უნარი და არსებობს სხვადასხვა ხელის შემშლელი გარემოებანი. 3 ბავშვის გაჩენის შემთხვევაში ტიტულოვანი ერი (რომელმაც სახე-ლი მისცა ქვეყანას) უმცირესობაში აღმოჩნდება, მითუმეტეს ჩვენს გარემოცვაში, რადგან მაღალი გამრავლებით გამოირჩევიან მეზობლები, გარდა რუსეთისა. ჩვენი ერის გასამრავლებლად ქართველ-მა ქალმა 4 და მეტი შვილი უნდა გააჩინოს მტრების ჯინაზე და ეს უნდა გახდეს ქართველთა ცხოვრების წესი-ნორმა. ეს უნდა მოხდეს არა ძალდატანებით, არამედ ჰარმონიულად უნდა იყოს შერწყმული ოჯა-ხის, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს ინტერესები, სწორი დემოგრაფიული პოლიტიკით და ეს პოლი-ტიკა პირველ ადგილს უნდა იკავებდეს და ეს არის სწორედ პოლიტიკის პოლიტიკა.

ჩვენი სასიქადულო მამულიშვილის ნიკო ნი-კოლაძის სიტყვები პოლიტიკურ ანდერძად უნდა ჩავთვალოთ: „მცირერიცხოვანი ერებისთვის უდი-დესი პოლიტიკური მნიშვნელობის იარაღია სიმრავ-ლე, ... როცა ჩვენი მტერნი, რიცხვითა და ძალით ძლიერნი, ჩვენ წინააღმდეგ სიმრავლესაც მოიპო-ვებენ, ჩვენი საქმე ფიზიკურად და ზნეობრივადაც დაღუპული იქნება“.

კარგახანია, საზოგადოება და მთავრობაც სა-უბრობს იმაზე, რომ მრავალშვილიანობა გადაგვა-რჩენს, რომ ხალხს უნდა შეუქმნათ ცხოვრების ღი-რსეული პირობები, ხოლო მრავალშვილიან ოჯახე-ბს უნდა დავეხმაროთ. „საქსტატის“ მონაცემებით, საქართველოში მხოლოდ 12,369 ოჯახია ოთხი და მეტშვილიანი, ეს რიცხვი უნდა გაათმაგდეს, მაგრამ საქმე წინ არ იძვრის. თუ რეალურად არ მივხედავთ ყველაზე დიდ ეროვნულ სატკივარს, ქართველი თა-ვის სამშობლოში სანთლით საძებნი იქნება.

2018 წლის თებერვალში გამოქვეყნდა ოფიცია-ლური კვლევის შედეგები, რომლის მიხედვითაც საქართველოდან წასულია 840 ათასი ადამიანი საცხოვრებლად, აქედან 450 ათასი ცხოვრობს რუ-სეთში; 80 ათასი – საბერძნეთში; 70 ათასი – უკრა-

ინაში; 50 ათასი – სომხეთში; 30 ათასი – ამერიკაში; 20 ათასი – გერმანიაში; 20 ათასი – კვიპროსზე, 10 ათასი – იტალიაზე და ა.შ.

ამგვარად, საქართველოში დემოგრაფიული მდგომარეობა ტრაგიკულია: მიმდინარეობს დეპოპულაციის პროცესი, ანუ მეტი კვდება, ვიდრე იბადება; მოსახლეობა ბერდება, ანუ ხანდაზმულთა წილი აღემატება ახალგაზრდების წილს; მცირდება ქორწინების და იზრდება განქორწინებების რაოდენობა; მაღალია ემიგრაციაში წამსვლელი ახალგაზრდების წილი, რომლებიც ქმნიან შერეულ ოჯახებს და სამშობლოში აღარ ბრუნდებიან.

რეკომენდაციები

აღსანიშნავია, რომ 2016 წლის 24 ივნისს პარლამენტმა დაავალა მთავრობას, 2017 წლის 1 ივნისამდე დაემტკიცებინა დემოგრაფიის პოლიტიკის შემუშავება, მაგრამ მთავრობაში ამით არავინ დაინტერესებულა.

ქართველმა დემოგრაფებმა შეიმუშავეს „საქართველოს დემოგრაფიული უსაფრთხოების კონცეფცია“, რომელიც პარლამენტმა მთავრობას გადაუგზავნა, მაგრამ მთავრობამ იგი სამოქმედო გეგმად არ გაიხადა. ბატონებო, ქვეყნის დემოგრაფიული მდგომარეობა მეტად მძიმე და კრიზისულია. დროის დაკარგვა გამოუსწორებელ შედეგებამდე მიგვიყვანს. აუცილებელია საგანგებო ღონისძიებების გატარება.

აღნიშნული კონცეფცია არის სამუშაო გეგმა დემოგრაფიული პოლიტიკის პრინციპების, ამოცანებისა და მიზნების შესახებ.

1. საჭიროა შეიქმნას სპეციალისტთა 5-კაციანი კომისია. პარალელურად მედიის საშუალებით პროგრამა საზოგადოების ფართო მსჯელობის საგანი უნდა გახდეს. საბოლოოდ პროგრამა დასამტკიცებლად გადაეცემა მთავრობას, რომელმაც უნდა გამოავლინოს პოლიტიკური ნება.

2. დემოგრაფიის პოლიტიკა ძირითადი ღონისძიებების 4 ჯგუფს გულისხმობს:

1 ჯგუფი მოიცავს ნორმატულ-სამართლებრივ აქტებს – კანონებს, დადგენილებებს, ბრძანებულებებს, მაგალითად უნდა დადგინდეს ქორწინების მინიმალური ასაკი, აბორტის უფლება და სხვა იურიდიული საკითხები.

2 ჯგუფი მოიცავს სოციალურ-ეკონომიკურ ღონისძიებებს.

3 ჯგუფი მოიცავს საინფორმაციო-პროპაგანდისტულ ღონისძიებებს.

4 ჯგუფი მოიცავს საორგანიზაციო ხასიათის ღონისძიებებს: ნარკომანიასთან ბრძოლის საკითხები და სხვა დემოგრაფიული საკითხების გადწყვეტა, როგორც არის დემოგრაფიული კვლავწარმოების მაჩვენებლების ცვლილებები; საოჯახო პოლიტიკის რეგულირება და მხარდაჭერა, გარკვეული ოჯახების დახმარება.

დემოგრაფიული პოლიტიკის გასატარებლად აუცილებელია შეიქმნას არასამთავრობო ორგანიზაცია – საქართველოს დემოგრაფიული განვითარების ცენტრი, რომელსაც ექნება თავისი ფილიალები.

დემოგრაფიული კრიზისული ვითარების მყისიერად, სწრაფად გაუმჯობესება შეუძლებელია. აქტიური დემოგრაფიული პოლიტიკის გატარების შემთხვევაშიც კი ორი თაობა სჭირდება. ამიტომ საჭიროა დემოგრაფიული პოლიტიკის შემუშავება ხანგრძლივი პერიოდით, როგორც ეს საფრანგეთმა გააკეთა, გეგმაზომიერი ღონისძიებების გატარებით გაიუმჯობესა დემოგრაფიული ვითარება და უკიდურესი მდგომარეობიდან გამოვიდა, ამჟამად ევროპის ქვეყნებს შორის დემოგრაფიული მაჩვენებლებით საუკეთესოა (სხვა რასის წარმომადგენელთა ხარჯზე).

აღსანიშნავია, რომ უმძიმესი დემოგრაფიული პრობლემების მოგვარება მხოლოდ პატრიოტული გრძნობებით აღჭურვილ მთავრობას შეუძლია, რომელსაც ყველაზე მნიშვნელოვან ფასეულობად თავისი ერის კეთილდღეობა, სიმრავლე და ჯანმრთელობა მიაჩნია.

მოწოდება საქართველოს ერის შვილებს!

გამოფხიზლდით! ნუ დაუტოვებთ ღვთისმშობლის წილხვედრ ჩვენ წარმტაც ლამაზ სამშობლოს უცხოტომელებს. არსებული ტრაგიკული დემოგრაფიული ვითარების გამო ქართველმა დედამ დაგეგმილზე თუნდაც ერთით მეტი შვილი გააჩინოს.

გამოყენებული ლიტერატურა

1. საქართველოს ბოლო 2014წ. მოსახლეობის აღწერის მასალები.
2. ა. თოთაძე. „რად არ გაფიქრებს შენი მოდემის გადაშენება, ანუ თანამედროვე დემოგრაფიული ვითარება“.
3. გაზ. „საქართველო და მსოფლიო“, 2019წ. №09.
4. გაზ. „საქართველო და მსოფლიო“, 2019წ. №12.
5. გაზ. „საქართველო და მსოფლიო“, 2019წ. №20.
6. გაზ. „საქართველო და მსოფლიო“, 2019წ. №39.